

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

Анастасія НЕСТЕРОВА

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. В результаті дослідження були виявлені негативні аспекти функціонування системи дитячо-юнацького спорту в Україні.

Ключові слова: дитячо-юнацький спорт, система дитячо-юнацького спорту, дитячо-юнацькі спортивні школи, організаційна система.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Результативність спорту вищих досягнень в країні і в світі багато в чому залежить від організації роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) як установ, до числа завдань яких входить створення необхідних умов для максимальної реалізації здібностей дітей і молоді у вибраному виді спорту, підготовка резерву національних збірних команд, а також змістовний відпочинок, повноцінне оздоровлення і загартування, формування здорового способу життя засобами фізичної культури і спорту) [1, 2, 5].

Значущість дитячо-юнацького спорту в Україні зростає, з одного боку, у зв'язку із підвищенням захворюваності дітей шкільного віку, омолодженням ряду захворювань, нездатністю загальноосвітніх закладів належним чином забезпечити повноцінний руховий режим учнів) [3, 6]. З іншого боку, відсутність ефективної системи відбору і орієнтації в ДЮСШ, яка охоплює велику частину дитячого населення країні, привело до проблем дитячо-юнацького спорту як базової основи спорту вищих досягнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість фахівців бачать рішення вказаних проблем в реформуванні системи освіти і вдосконаленні фізичного виховання як дисципліни в загальноосвітніх школах. Разом з тим, рішення проблеми зміцнення здоров'я, поліпшення фізичного розвитку і залучення широкого кола учнів до регулярних занять різними видами спорту неможливе без зміни соціально-економічних умов організації роботи в позаурочний та позанавчальний час. Значну кількість законодавчих актів, розроблених за період незалежності України (Закони: «Про освіту», 1991 г., «Про загальну середню освіту», 1999 г.; Концепції переходу до 12-річної школи, серпень 2000 р., «Національна доктрина розвитку освіти», квітень 2002 р., Державні стандарти базової і повної загальної середньої освіти, січень 2004 р.), на наш погляд, привели до радикальних змін освітньої системи, а не до рішення проблем зміцнення здоров'я, і поліпшення фізичного розвитку учнів. Неefективне функціонування системи дитячо-юнацького спорту стало причиною відсутності мотивації до занять спортом у більшості дітей [3, 7, 8, 10, 12]. Рішення даної проблеми, на наш погляд, може бути в науково-організованій і врегульованій, з позицій нормативно-правового забезпечення, системі співпраці загальноосвітніх і дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Тому, беручи до уваги відсутність системних науково-практичних розробок з даної проблеми, представляється актуальним вдосконалення нормативно-правових і організаційних основ функціонування системи дитячо-юнацького спорту в Україні.

Робота виконана відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 рр. по темі 2.3.1. «Обґрунтування сучасної системи відбору та орієнтації спортсменів у різних видах спорту».

Мета роботи – проаналізувати діяльність системи дитячо-юнацького спорту в Україні.

Методи дослідження – аналіз науково-методичної та спеціальної літератури, ретроспективний аналіз, методи узагальнення та синтезу, системний аналіз

Результати дослідження та їхнє обговорення. За результатами проведеного дослідження з поставленої проблеми, було встановлено, що на сучасному етапі розвитку спортивного руху в Україні дитячо-юнацький спорт має бути напрямом спорту, який би забезпечував залучення

обдарованих дітей для здійснення їх спортивної спеціалізації на відповідних етапах багаторічної підготовки і перехід найбільш підготовлених в резервний спорт.

Ретроспективний аналіз показав, що 60 років тому в СРСР була створена мережа поза-шкільних дитячих установ, що знаходились у відомстві міністерств культури і освіти, працювали у тісному контакті зі школами і громадськими організаціями над рішенням задач виховання дітей і підлітків. Дані установи діяльно брали участь у всесторонньому розвитку дітей і підлітків. До середини 70-х років в країні діяло 5 тис. ДЮСШ [9, 11]. У них закладався надійний фундамент майстерності спортсменів, які з часом своїми резонансними перемогами на різних змаганнях доводили ефективність їх діяльності. Держава всесторонньо підтримувала, у тому числі і матеріально, систему дитячо-юнацького спорту, до якої охоче йшли працювати фахівці. У спорт вищих досягнень потрапляли лише особливо обдаровані хлопці і дівчата, а сотні тисяч проходили загальну фізичну підготовку, діставали можливість для проведення активного дозвілля.

Ліквідація громадських організацій, припинення діяльності в багатьох освітніх установах і за місцем проживання дітей і підлітків колективів фізичної культури, клубів, інших об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості в значній мірі знизила ефективність системи поза класної і позашкільної роботи з молоддю, що вчиться. Ситуація, що склалася, не тільки підвищила роль діяльності ДЮСШ, але і фактично поклала на них відповідальність за всесторонній розвиток дітей і підлітків.

На даний час дитячо-юнацький спорт в Україні представляє складну динамічну систему. Згідно Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (затверджена указом Президента України від 28 вересня 2004 г. № 1148/4004), система дитячо-юнацького спорту повинна об'єднувати спортивні школи всіх типів, діяльність яких направлена на відбір і спортивну спеціалізацію обдарованих дітей, що мають високий рівень підготовленості до участі в європейських і всесвітніх змаганнях з переходом їх надалі в систему резервного спорту.

У системі підготовки спортивного резерву України, станом на 2005 рік, функціонувало 1680 ДЮСШ, з них 1110 знаходяться у системі Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту, інших міністерств і відомств, фізкультурно-спортивних суспільств. Ті 572, що zostалися – у системі освіти України, що відповідно складає 66% і 34%. Слід зазначити, що 50% ДЮСШ знаходяться у відомстві фізкультурно-спортивних суспільств. При цьому правовий статус їх фінансування не визначений. Частково ці школи функціонують за рахунок засобів фонду соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності.

Згідно з даними статистичної звітності за 2005 рік, 720977 юних спортсменів проходили підготовку в ДЮСШ. З них тільки 2438 осіб були задіяні в спорті вищих досягнень, що складало менше 1%. Підготовку цих спортсменів забезпечували 21665 тренерів-викладачів, з них на штатних посадах 8262 чоловік (20,6% з вищою фізкультурною освітою і 79,3% з кваліфікаційними категоріями).

Не дивлячись на те, що в порівнянні із статистичними даними за 2004 рік, за показниками діяльності ДЮСШ в 2005 році спостерігалася позитивна динаміка, в даний час система дитячо-юнацького спорту функціонує неефективно. Підтвердженням цьому, в першу чергу, є якісні і кількісні показники поповнення резерву спорту вищих досягнень, високий рівень захворюваності дітей шкільного віку.

Аналіз останніх публікацій [1, 2, 7, 10] по даній проблемі дозволяє стверджувати, що на даний час практично відсутнє фактичне розділення масового і дитячо-юнацького спорту в Україні, що на наш погляд негативно впливає на функціонування останнього. Згідно результатів дослідження одним з негативних аспектів організаційної системи діяльності системи ДЮСШ є покладені на неї завдання і функції масового спорту. Документально відмінності між масовим і дитячо-юнацьким спортом зафіксовані в нормативно-правовій документації галузі фізичної культури і спорту [5]. Перед ДЮСШ ставляться завдання формування здорового способу життя, гармонійного і інтелектуального розвитку особи з урахуванням індивідуальних здібностей тих, що займаються, розвитку вольових якостей, формування професійного самовизначення, фізичної досконалості і спортивної майстерності. Масовий спорт повинен бути спрямований на залучення дітей і підлітків до занять спортом, формування інтересу і потреби до систематичних

тренувань, зміцнення здоров'я, виховання морально-етичних і вольових якостей, профілактику шкідливих звичок і асоціальної поведінки, різносторонній фізичний розвиток і підвищення рівня загальної і спеціальної фізичної підготовленості відповідно до програмних вимог по вигляду спорту. На сучасному етапі розвитку спортивного руху практика доводить, що масовість як самоціль не є надійною основою майстерності. Тому велика наповненість учбово-тренувальних груп ДЮСШ не тільки не забезпечує успішність виступів на світовій арені, але і не в змозі гарантувати повноцінне функціонування і розвиток спорту вищих досягнень в країні.

Ефективність роботи спортивних шкіл багато в чому залежить від учбових програм, в яких містяться контрольні нормативи по видах спорту, що дають можливість об'єктивно оцінити здібності дітей і підлітків [4]. В першу чергу, їх індивідуальні особливості, особисті якості і перспективність. Вихованці ДЮСШ, що не освоїли програму початкової підготовки, не допускаються на наступний етап підготовки. Вони можуть продовжувати займатися у тренувальному режимі етапу початкової підготовки до 18-літнього віку. Проте в даний час складається ситуація коли до системи базової підготовки залучаються всі діти, охочі вчитися в ДЮСШ, а не найбільш здатні, відібрані в процесі початкової підготовки. За даними О.А. Шинкарук [13], переважна більшість дітей (близько 90%), що займаються в групах початкової підготовки і учбово-тренувальних групах, є безперспективними з позиції інтересів олімпійського спорту, не мають через високі вимоги сучасного спорту шансів на досягнення вершин майстерності. В середньому 1 з 160 випускників учбово-тренувальних груп потрапляє в групи вищої спортивної майстерності. Існуючий підхід до відбору дітей в ДЮСШ є неефективним з позицій використання спортивної бази і тренерських кадрів, обмежує роботу по масовому навчанню і відбору найбільш здатних дітей.

Висновки

Таким чином вивчення науково-методичної та спеціальної літератури з зазначеної проблеми дозволило проаналізувати діяльність системи дитячо-юнацького спорту в Україні і виявити ряд негативних аспектів у його розвитку та функціонуванні загалом. Найбільш гострими з них, на наш погляд, можна виділити наступні:

- спрямованість роботи ДЮСШ на масовість;
- неефективність організаційної структури функціонування дитячо-юнацького спорту, що, в свою чергу, з одного боку привела до відсутності мотивації більшості дітей до занять спортом, з іншого до зниження якісних показників поповнення резерву спорту вищих досягнень;
- недосконалість нормативно-правової бази, що забезпечує діяльність системи дитячо-юнацького спорту в Україні.

Подальші дослідження передбачається спрямувати на детальне вивчення актуальних проблем функціонування системи дитячо-юнацького спорту в Україні.

Література

1. *Алексеева Ж.И.* Роль детско-юношеских спортивных организаций в подготовке олимпийских резервов. – Симпозиум «Проблемы истории физической культуры и олимпийского спорта»: 21-22 мая 1981 г., Львов – М., 1981. – С. 7 – 8.
2. *Вербицька О.* Спортивні школи – джерело підготування спортивних резервів // Фізична культура, спорт та здоров'я: Тези доповідей II Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів та аспірантів. – Харків, 2000. – С. 37 – 38.
3. *Дегтярева Е.* Главный мотив: [Вопрос мотивации занятий спортом в школе постоянно в центре внимания исследователей многих стран. Опыт Швейцарии] // Спорт в школе. – 1997. – Март, №11. – 4 с.
4. *Демко Н.А. Гракович О.Л.* Разработка учебной программы для детско-юношеских спортивных школ // Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре и спорту. – Минск, 2004. – С. 544 – 545.
5. Закон України від 18 червня 1999 року № 770 «Про внесення змін до закону України «Про фізичну культуру і спорт».
6. *Кондратьева М.М.* Солнца звати для всех: [О сотрудничестве общеобразовательных и детско-юношеских спортивных школ]. – М.: Физкультура и спорта, 1987. – 110, [1] с.; 20 см.

7. Кузнецов А.С. Организационно-методические основы сохранения контингента учащихся ДЮСШ // Ф.К.: воспитание, образование, тренировка. – 2002. – № 1. – С. 30 – 31.
8. Лисяк В.М. Задачі спортивних шкіл у формуванні інтересу до систематичних занять учнів фізичною культурою і спортом // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. – Харків, 2006. – №1. – С. 59 – 63.
9. Орлов С.В. Из Истории детских спортивных школ. – В. кн.: Научная конференция. История и организация физической культуры. Ереван, 1971, С. 26 – 28.
10. Путятіна Г. Проблеми ефективності діяльності спортивних шкіл у сучасних умовах // Молода спортивна наука України.: зб. наук. праць. – Львів, 2005. – Вип. 9, Т. 3. – С. 323 – 326.
11. Романов А.П. Эволюция детских клубов в СССР и особенности их развития в сов ременный период // Новые исследования в пед. науках. Вып. 2. – М., 1990. – С. 21 – 24.
12. Суськова Т.С. Мотивация занятий спортом учащихся спортивных школ // Всероссийский симпозиум «Спортсмен как субъект деятельности», Омск, 8-10 июня 1993 г. – Омск, 1993. – 11 с.
13. Шинкарук О.А. Діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл з зимових видів спорту та шляхи вдосконалення їхньої роботи // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. – Львів, 2005. – Вип. 9. – Т. 3. – С. 327 – 331.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОГО СПОРТА В УКРАИНЕ

Анастасия НЕСТЕРОВА

Национальный университет физического воспитания

Аннотация. В результате исследования были определены негативные аспекты функционирования системы детско-юношеского спорта в Украине.

Ключевые слова: детско-юношеский спорт, система детско-юношеского спорта, детско-юношеские спортивные школы, организационная система.

FEATURES OF FUNCTIONING OF CHILD-YOUTH SPORTS SYSTEM IN UKRAINE

Anastasija NESTEROVA

National University of Physical Education and Sport of Ukraine

The purpose of research. To analyse activity of the system of child-youth sport in Ukraine.

Methods of research – analysis of scientific-methodical and special literature, retrospective analysis, methods of generalization and synthesis, systems analysis

Abstract. As a result of research negative aspects of functioning of child-youth sports system in Ukraine have been certain.

Key words: child-youth sport, child-youth sporting schools, system of child-youth sport, organizational system.